

La llegenda de Mahoma a l'Edat Mitjana i al Renaixement: la vida del profeta*

NÀDIA PETRUS
Universitat Autònoma de Barcelona

La tradició ha produït una gran quantitat de versions sobre la vida del Profeta Mahoma; si bé aquesta tradició és fonamental en el món islàmic, altrament, es manté àmpliament documentada en la literatura bizantina i en la de l'Occident llatí. Una de les característiques de l'Edat Mitjana és una devoció específica per les hagiografies i vides de persones d'interès rellevant. Però en el cas de la vida del Profeta Mahoma ens trobem amb un fet curiós: des d'un bon començament la seva biografia es veu entroncada en dues vessants força diferents. D'una banda, tenim els relats procedents d'orient, els més pròxims a la religió islàmica i en llengua àrab; i per l'altra, les fonts occidentals que, alhora, es divideixen entre les gregues procedents del Bizanci ortodox¹ i les llatines d'occident fetes en major part per autors cristians. Aquesta bipolaritat condicionarà, i molt, el contingut d'aquests relats, perquè mentre les fonts àrabs ens descriuen fonamentalment els trets positius de Mahoma, les cristianes es dedicaran

* Aquest treball s'ha elaborat en el marc del projecte de recerca BFF2000-1097-C02-02, dirigit pel professor José Martínez Gázquez i finançat per la DGICYT; així mateix, ha estat possible gràcies a la beca de Nàdia Petrus procedent del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya.

¹ KHOURY, Adel Théodore, *Les Théologiens byzantins et l'islam*, Louvain / París, Nauwelaerts, 1969; DUCELLIER, Alain, *Chrétiens d'Orient et Islam au moyen âge. VII-XV siècle*, París, Armand Colin, 1996. Aquesta obra compta amb una traducció a l'italià: *Cristiani d'Oriente e Islam nel Medioevo. Secoli VII-XV*, Torí, 2001.

a buscar i a exagerar en gran mesura tots els vicis i perversions que tenia el Profeta i que, deien, pressuposaven vicis i perversions de tota la comunitat islàmica.

El coneixement que es tenia de l'Islam als segles IX-XIII a l'Europa medieval —com molt bé explica Marie-Thérèse d'Alverny—² és difícil de precisar, perquè no sabem amb certesa quines són les fonts de què disposaven els escriptors occidentals, com les interpretaven, ni si la seva lectura es feia condicionada pel context i les circumstàncies particulars de cada regió. La presència de l'Islam a l'Europa Medieval va considerar-se com la irrupció d'una secta religiosa heretge, resultat de la fusió de religions ja existents —judaisme i cristianisme— passades pel sedàs d'un poble idòlatra amb reminiscències paganes; els cristians veien en aquesta "heretgia" les tradicions bíbliques relatives als patriarques de l'Antic Testament i les tradicions cristianes quant a Jesucrist i la Verge Maria, i per això comparaven la religió dels àrabs amb les heretgies ja conegudes.³

El fundador d'aquesta *secta* i, en especial, la seva vida varen ser el centre d'atenció d'un tipus de producció literària molt concreta: els textos cristians apologetics. A poc a poc a la península Ibèrica el *sarracenus*, que semblava ser un «enemic llunyà», car provenia de l'al-Andalus, va nodrint tot un seguit de faules, més fantàstiques que reals, que acaben donant pas a la formació d'un «monstre teològic» que simbolitzava el «càstig just dels pecats dels fidels» i la materialització del mal contra el qual caldrà lluitar i que s'haurà d'eradicar. És en aquest context d'especulació religiosa on comencen a sorgir els fonaments que impulsaren la «necessitat» de lluitar amb la creu de Jesucrist com a estendard per vèncer aquell contingent que suposava un perill, no només religiós, sinó també invasor.⁴

La tradició de refutació de l'Islam la inaugura, a Bizanci,⁵ sant Joan de Damasc (675-749)⁶ amb el seu tractat *De haeresibus*⁷ i la

² D'ALVERNY, Marie Thérèse, ed., *La connaissance de l'Islam en Occident du IXe au milieu du XIIe siècle. Settimane di studio del Centro italiano di studi sull'alto medioevo 12, L'Occidente e l'Islam nell'alto medioevo. Spoleto 2-8 aprile 1964*, vol. II, Spoleto, 1965, 577-602.

³ D'ALVERNY, Marie Thérèse, ed., *La connaissance de l'Islam...*, cit., 580.

⁴ BARCELÓ, Miquel, «L'enemic de lluny» dins *Girona dins la formació de l'Europa Medieval, 785-1218*, Girona, Ajuntament de Girona, 1985.

⁵ Pel que fa als orígens d'aquesta tradició polemista a Bizanci, vegeu KHOURY, Adel Théodore, *Les Théologiens...*, cit., *passim*.

⁶ KHOURY, Adel Théodore, *Les Théologiens...*, cit., 47-82.

continuaria el seu deixeble Abu Kurra (c. 750-820/5).⁸ A mitjans del segle IX, el filòsof bizanti Nicetas⁹ amb la seva *Confutatio libri Mahomedis*¹⁰ va analitzar el contingut de l'Alcorà buscant aquells punts en què es contradia amb les Sagrades Escripures, la fe i la moral cristianes. L'atac va adreçar-se directament contra la persona de Mahoma. Moltes de les al·legacions que donen Nicetas i aquesta tradició bizantina esdevindran tradicionals en la polèmica contra aquesta *secta* no cristiana. La base d'aquests arguments la trobem en les fonts àrabs acceptades per la tradició musulmana; com ara el relat d'Ibn Ishaq,¹¹ la *Sirat Rasul Allah*. La informació que d'elles se'n va extreure va ser ràpidament interpretada i deformada en un sentit pejoratiu sota els prismes dels cristians orientals. Aquesta visió negativa de l'Islam i de tot el que l'envolta serà el fonament en què coincidirán tant els escriptors grecs com els cristians d'Occident.

A Occident una de les primeres manifestacions que tenim de textos antimahometans la trobem a la península Ibèrica, al segle IX, en l'*Apologeticus martyrurum* d'Eulogi de Còrdova que ens transmet Àlvar de Còrdova.¹² Es tracta d'un recull de llegendes que, sota el títol de *Notitia de Mahmeth Pseudopropheta*, no busquen res més que «justificar el caràcter d'heretgia cristiana del mahometisme».¹³ En la *Notitia*¹⁴ Mahoma és presentat com *nefandus propheta* i es deixa ben clar que *mortuus est, et sepultus in inferno in saecula saeculorum*. Estem a davant del que Díaz y Díaz assenyala com «una tradició exclusivament mozàrabe de la Historia de Mahoma».¹⁵

⁷ JOAN DE DAMASC, *De haeresibus*, C-CI, dins LE COZ, Jean, ed., *Ecrits sur l'islam*, París, Les Éditions du Ceuf, 1992.

⁸ KHOURY, Adel Théodore, *Les Théologiens...*, cit., 83-109.

⁹ KHOURY, Adel Théodore, *Les Théologiens...*, cit., 110-162.

¹⁰ *Nicetae Byzantini Philosophi confutatio falsi libri, quem scripsit Mahamedes Arabs*. Cf. MIGNE, J.-P., ed., *Patrologia Graeca*, CV, cols. 664-845.

¹¹ IBN 'ISHAQ, *La vie du Prophète Muhammad* (trad. francesa d'Abdurrahmân BADAWÍ), Beirut, 2001.

¹² MADDOZ, José, ed., *Epistolario de Alvaro de Córdoba*, Madrid, Centro Superior de Investigaciones Científicas, 1947; GIL, Juan, ed., *Corpus Scriptorum Mozarabicorum*, vol. I., Madrid, Instituto Antonio de Nebrija, 1973.

¹³ DÍAZ Y DÍAZ, Manuel Cecilio, «Los textos antimahometanos más antiguos en códices españoles», *Archives d'histoire doctrinale et littéraire du Moyen Age*, 37 (1970), 149-178.

¹⁴ DÍAZ Y DÍAZ, Manuel Cecilio, «Los textos antimahometanos...», cit., 157-159.

¹⁵ DÍAZ Y DÍAZ, Manuel Cecilio, «Los textos antimahometanos...», cit., 155.

La producció d'aquesta literatura apologetica gaudeix d'un especial interès en el segle XII. L'any 1141 l'abat de Cluny, Pere el Venerable, arran d'una estada que féu a la península Ibèrica, va adonar-se que per vèncer «l'enemic sarraí» abans era fonamental conèixer el seu pensament ideològic.¹⁶ Per això va endegar un cercle intel·lectual, envoltant-se de traductors de renom en el camp de les traduccions de textos de l'àrab al llatí, com són Robert de Ketton, que faria una peculiar traducció de l'Alcorà, o Herman el Dalmata, que aportaria en llatí notícies sobre la vida de Mahoma.¹⁷ El compendi del treball realitzat per aquests traductors, conegut com *collectio Toletana* o *corpus Toletanum*, veuria la llum cap als anys 1142-43 i donava una nova possibilitat a la lluita contra aquell «enemic teològic».

Es tractava de vèncer l'enemic, no amb l'ús de la violència, sinó amb el de la paraula; una idea que pot considerar-se més pròpia del Renaixement que de l'Edat Mitjana. L'èxit de què gaudi aquesta *collectio* es veuria palesat segles més tard quan el suís Teodor Bibliander la inclogué, l'any 1543, en la seva recopilació,¹⁸ la qual pretenia ser una font per endinsar-se en l'estudi de la religió i els textos islàmics. El punt de mira de les crítiques estarà enfocat a la falsa condició de profeta de Mahoma. Per demostrar-ho, la ridiculització de la vida del Profeta es centra en els seus costums i la seva vida luxuriosa. D'aquí que, per exemple, se'ns digui a la *reprobatio* que «...en l'acte sexual a Mahoma li van ser concedits el poder i el vigor de trenta homes»;¹⁹ o que don Rodrigo Jiménez de Rada,²⁰ en la seva *Historia Arabum*,²¹ digui de

¹⁶ PERE EL VENERABLE, *Liber contra secta siue haeresim saracenorum*, dins KRITZECK, James, ed., *Peter the Venerable and Islam*, Princeton, Princeton University Press, 1964.

¹⁷ D'ALVERNY, Marie Thèrese, *Pierre le Venerable et la légende de Mahomet. Congrès scientifique, fêtes et cérémonies liturgiques en l'honneur des saints Abbés Odon et Odillon (9-11 juillet 1949)*, Dijon, Centre National de la Recherche Scientifique, 1950, 161-170. Vegeu també D'ALVERNY, Marie Thèrese, «Quelques manuscrits de la *Collectio Toletana*», dins KRITZECK, James, ed., *Petrus Venerabilis 1156-1956, Studia Anselmiana*, 40 (1956), 202-218.

¹⁸ BIBLIANDER, Teodor, ed., *Machumetis Saracenorum principis eiusque successorum uitae ac doctrina...*, Basilea, Johannis Oporinus, 1543.

¹⁹ «...potestas seu uirtus triginta uirorum data fuit Machometo in coitu». Cf. DANIEL, Norman, *Islam and the West. The making of an image*, Edinburgh, University Press, 1960, 80.

²⁰ Arquebisbe de Toledo l'any 1208 i impulsor de la traducció que al 1213 Marcos de Toledo farà de l'Alcorà.

Mahoma: «...procedente tempore alias <mulieres> cumulavit ita quod decem et octo uxorum libidine, immo adulterio fedabatur». És amb opinions d'aquest caire que Mahoma guanyarà la fama d'adúlter, tret que s'anirà estenen a tota la comunitat musulmana, fins al punt que se'l considerarà un tret fundacional de l'Islam. Fins i tot s'arriba a donar una falsa etimologia que lliga molt bé amb aquesta idea: es fa derivar Meca del mot *moecha*, que significa "adúltera".²²

Si bé hem dit que la producció del cercle de Pere el Venerable va tenir una molt bona acollida, d'altra banda, uns seixanta anys més tard, apareix una altra traducció de l'Alcorà a dins d'un segon nucli de traductors de textos islàmics també a Toledo. Aquest segon cercle intel·lectual depenia de la tutela de don Rodrigo Jiménez de Rada, arquebisbe de Toledo, qui va encarregar al canonge Marcos de Toledo una segona versió llatina de l'Alcorà. Tot i que aquesta versió era molt més propera al seu original, malauradament no va ser tan coneguda com la del grup de traductors de Pere el Venerable; i serà pràcticament desconeguda fins als segles XVI-XVII.²³

La quantitat d'informació que es va generar sobre la vida del Profeta és immensa, i molt sovint es fa difícil establir quines són les influències, si és que n'hi ha, d'uns textos sobre els altres. El que aquí pretenem és revisar alguns dels aspectes sobre la vida de Mahoma que van ser ridiculitzats pels escriptors de l'Europa occidental entre els segles IX i XV. Així, donem alguns exemples dels que considerem cabdals en aquest procés de desprestigi i ridiculització del Profeta, com són, per exemple, la revelació, la seva instrucció pel monjo Bahira, els miracles que va fer i la seva mort.

²¹ JIMÉNEZ DE RADA, Rodrigo, *Historia Arabum* (ed. José LOZANO SÁNCHEZ), Sevilla, Universidad de Sevilla, 1974.

²² *Praefatio* de la traducció de l'Alcorà feta per Marcos de Toledo, ms. 780 de la Bibliothèque Mazarine, f. 1. Vegeu D'ALVERNY, Marie Thérèse, «Marc de Tolède, traducteur d'Ibn Tumart», *Al-Andalus* 16 (1951), 259-307; i DANIEL, Norman, *Islam and the West...*, cit., 80.

²³ D'ALVERNY, Marie Thérèse, «Deux traductions latines du Coran au Moyen Age», *Archives d'histoire doctrinale et littéraire du Moyen Age*, 16 (1948), 69-131.

1. La revelació: el colom i la vaca

El fet sagrat de la revelació és presentat, molt sovint, com una manipulació feta pel Profeta en pro dels seus interessos. Mahoma simula la donació de la voluntat de Déu i, per fer-ho, es dedica a ensinistrar alguns animals que facin creure al poble que ell és el Profeta escollit per Déu. Per exemple, en la *Legenda aurea*²⁴ Voràgine ens explica que «s'havia donat de menjar gra a un colom per tal que es posés a prop de les orelles de Mahoma. Un cop que el colom va estar ensinstrat, així que veia Mahoma ràpidament anava cap a ell, es posava a sobre de les seves espatlles i menjava en les seves orelles».²⁵ Vicent de Beauvais²⁶ també reporta aquest relat dient: «el colom que estava a prop d'ell, ensenyat maliciosament amb aquest objectiu es posava voluntàriament a sobre de les seves espatlles <les de Mahoma> i menjava assegut allà, com estava acostumat, en les seves orelles, com si semblés que estava parlant-li; donant-li les lleis».²⁷

En altres passatges es relata com li va ser revelat l'Alcorà; en aquest cas és un bou, o també una vaca, l'animal que maliciosament s'ha domesticat per simular la revelació. Per exemple, al cant V de la *Historia de Machumeti*²⁸ Hidelbert de Lavardinus ens diu que «el front d'un bou daurat estava cenyit amb un llibre».²⁹ Beauvais³⁰ ens dóna una versió molt

²⁴ VORAGINE, Jacobus de, *Legenda Aurea* (ed. Giovanni Paolo MAGGIONI), CLXXVII, Florència, Edizioni del galluzzo, 1998, 76-149.

²⁵ «Nutriensque columbam grana et alia huiusmodi in auribus Magumethi ponebat. Columba autem super eius humeros stans de auribus eius cibum sibi sumebat sicque iam adeo assuefacta erat quod quodcumque Magumethum uidebat, profinus super eius humeros prosiliens rostrum in eius aure ponebat».

²⁶ BEAUVAIS, Vicent de, *Speculum Historiale*, dins BIBLIANDER, Teodor, ed., *Machumetis Saracenorum...*, cit., 1550, tom II, col. 3.

²⁷ «Tunc eo sermocinante ad populum, columba quae in uicino erat, ad hoc ipsum fallaciter edocta, super humerum eius aduolans stetit, et in eius aure iuxta morem solitum grana inibi reposita comedens, quasi uerba legis suggere ei simulauit».

²⁸ CAMBIER, Guy, ed., *Embricon de Mayence. La vie de Mahomet*, Bruxelles / Berchen, Revue d'Études Latines, 1962, vv. 507-514.

²⁹ Cantus V: [1354A].

«Sed praedicante sibi nequitia, magnus ante
taurum de cauea soluerat interea,
concilium quando iussus petiit properando
dictus Mammutius ille suus socius.
Et frontem tauri titulo preacinxerat auri:
sic ducens illum lumen ad insolitum,
ceu moueat bella fera territa luce nouella,
exsiliens mugit, et uelut aura fugit».

semblant. Ens diu: «el bou [...] en una reunió del poble va anar cap a la seva veu i, com si s'haguessin enviat els manaments d'una nova llei, que estaven lligats a les banyes del bou, va treure-li el seu llibre, que es diu Alcorà».³¹ A les *Gesta Dei per Francos*,³² en lloc d'un bou trobem «una vaca que s'havia acostumat a la seva mà <la de Mahoma> de manera que, cada vegada que sentia la seva veu o el veia, ràpidament anava cap a ell. Es va lligar a les banyes de l'animal un petit llibre i se'l va amagar. La vaca, així que va sentir la seva veu, va sortir ràpidament del seu amagatall i pel mig de la concentració de gent, amb el llibre col·locat a les banyes, va posar-se als peus de qui estava parlant».³³

2. Identificació i instrucció del Profeta per Bahira-Sergius

Un altre aspecte que és objecte de les ridiculitzacions és el reconeixement que el monjo Bahira fa de Mahoma com a Profeta. Les fonts àrabs en fan referència; per exemple, Tabarí,³⁴ en el capítol en què parla sobre la "història del monjo Bahira", ens remet a l'època en què Mahoma feia de mercader de camells i en una de les parades va aturar-se en el monestir d'aquest monjo que «llegint les antigues escriptures, havia trobat la descripció del Profeta»; el senyal revelador de la qualitat de Profeta de Mahoma és que «quan el sol va trobar-se en el punt més alt, un núvol que tenia la forma d'un gran escut va anar a ombrejar el cap del Profeta».³⁵ Al-Kindi³⁶ ens dona un nom diferent, Sergius, per a aquest

³⁰ BEAUVAIS, Vicent de, *Speculum Historiale, cit.*, col. 3.

³¹ «Taurus quoque similiter ad hoc ipsum consuetudine quadam edoctus, ut de manu eius pabulum acciperet, ad uocem eius coram populo uenit, et quasi legis nouae mandata coelitus missa, quae ipse cornibus eius alligauerat, detulit. [...] de libro regis ipsius, qui Alchoranus dicitur».

³² *Gesta Dei per Francos*, dins *Recueil des historiens des croisades. Historiens occidentaux*, Paris, Imprimerie royale, 1879, vol. IV, 127.

³³ «Interim uaccam habebat, quam ita manui suae assuefecerat, ut quotienscumque aut eius uocem audiret uel uideret praesentiam, uix eam uis ulla teneret, quin ad eum intolerabili quadam auiditate concurreret. Factum igitur libellum cornibus animalis circumligat, et in tentorio quo uersabatur illud occultat. [...] Quae quum, ut ita dixerim, summa aure uerborum sonitum attigisset, e tentorio subteriacenti confestim egreditur, et per medias coadunatarum gentium turmas, uolumine cornibus imposito, ad pedes loquentis quasi congratulari vacca contendit».

³⁴ «Histoire du moine Ba'hîrâ», dins TABARÍ, Muhammad b. Yarîr al, *Chronique* (trad. de Hermann ZOTENBERG), vol. II [*Histoire des prophètes et des rois*], Paris, Sindbad, 1980, 34-36.

³⁵ «Or ils arriverent près de Bassore, qui est la première ville du territoire de Syrie. Il y a aux portes de la ville un couvent où résidait un moine nommé Ba'hîrâ, qui

instructor de Mahoma, i, a més, resulta ser un monjo nestorià excomunicat. Aquest canvi en l'antropònim del monjo és comú en tota la tradició cristiana que aprofitarà el fet que Sergius fos nestorià per justificar els errors que poden trobar-se a l'Alcorà pel que fa a les cites de l'Antic i del Nou Testament, a més dels Apòcrifs. Aquesta tradició la trobem, per exemple, en el capítol V del *ex Iudaeo Christiani Dialogi*³⁷ de Petrus Alphonsi³⁸ o en la *Summa totius haeresis Saracenorum*³⁹ de Pere el Venerable. I serà continuada al segle XIII, entre d'altres, per Voràgine:⁴⁰ «aquest monjo que va instruir Mahoma, es deia Sergius i havia caigut en l'error del Nestorianisme, i, per aquest motiu, va ser expulsat a Aràbia on es trobaria amb Mahoma. [...] Aquest Sergius va ensenyar molts coneixements a Mahoma del Nou i de l'Antic Testament».⁴¹ Vicent de Beauvais⁴² recull el que havia dit Voràgine, però

avait lu les anciens écrits et y avait trouvé la descriptions du Prophète [...] Lorsque le soleil devint plus chaud, un nuage ayant la forme d'un grand bouclier vint ombrager la tête du Prophète».

³⁶ MUÑOZ SENDINO, José, ed., «Al-Kindi, Apologia del cristianismo», *Miscelánea Comillas* (Santander), 11-12 (1949), 337-460. MUIR, William, ed., *The apology of Al Kindy*, Londres, Society for the Promotion of Christian Knowledge, 1887.

³⁷ *Petri Alphonsi ex Iudaeo Christiani Dialogi*, cap. V. Extret del ms. 3394, París, BNF, f. 264 r. Cf. *Patrologia latina* (ed. J.-P. MIGNÉ), 157, cols. 138-181.

«Fuit etiam eo tempore et in regione Antiochie Archidiaconus quidam amicus Machometi et hic Iacobita <Sergium multi nominant, mg.>, unde ad concilium uocatus est et damnatus, qui confusus ad Machometum deuenit, cuius consilio Machometus quod cogitauerat et per se implere non poterat, ad effectum perduxit. Fuerunt quoque duo Iudei Abdicit et Cahbalahabar, de supradictis hereticis, qui Machomet adiuerunt, [qui] <hi, s.l.> tres legem Machometi quisque secundum suam heresim [contempera] <sacri, s.l.> uerunt <ac temperarunt, s.l.> et talia ei ex parte Dei dicere monstraerunt».

³⁸ Per entendre el context en què va escriure Petrus Alphonsi és de molt recomanada lectura TOLAN, John, *Petrus Alphonsi and his mediaeval readers*, Florida, University Press, 1993.

³⁹ KRITZECK, James, ed., *Peter the Venerable...*, cit., 206. «Sergium monachum, heretici Nestorii sectatorem, ab ecclesia expulsum, ad partes illas Arabiae transmisit, et monachum hereticum pseudoprophetae coniunxit. Itaque Sergius coniunctus Mahumeth, quod ei deerat suppleuit, et scripturas sacras tam Veteris Testamenti quan Noui secundum magistri sui Nestorii intellectum, qui Saluatorem nostrum Deum esse negabat, partim prout sibi uisum est, ei exponens, simulque apochriphorum fabulis eum plenissime imbuens, Christianum Nestorianum effecit».

⁴⁰ VORAGINE, Jacobus de, *Legenda Aurea...*, cit., CLXXVII, 102-116.

⁴¹ «Alibi tamen legitur quod fuerit quidam monachus qui Magumethum instruxit nomine Sergius qui in errorem Nestorii incidens dum a monachis fuisset expulsus in Arabiam uenit et Magumetho adhesit, licet alibi legatur quod fuerit

hi introdueix una innovació: la trobada entre Sergius i Mahoma no es produí al monestir del monjo, sinó a la Meca.⁴³ Ramon Llull, tot i seguir la tradició que diu que va ser un monjo qui va instruir Mahoma, ens en parla amb el nom de *Micolau*, que no es correspon amb els anteriors, com podem veure en la *Doctrina pueril*:⁴⁴ «En aquell temps se esdevench que Mafumet era mercader e anà en mercaderia a Jerusalem; e en la carrera après de Jherusalem estava un fals crestià qui havia nom Micolau, e era resclús e sabia molt de la Ley Vella e de la Nova, e aquell adoctrinà Maphumet com se levàs senyor e rey de la vila de Triple. Sàpies, fill, que la doctrina que'l fals resclús mostrà a Maphumet féu moltes actoritatz⁴⁵ de la Ley Vella e de la Nova, per loguer⁴⁶ que n'hac».

3. Els miracles de Mahoma

Una de les proves que per als cristians resultava irrefutable per a l'afirmació que Mahoma era un fals Profeta era que mai no va fer cap miracle, sinó que aquests eren únicament faules que es propagaren entre els creients de la nova religió. Entre aquests falsos miracles, la tradició recull, per exemple, el que explica com Mahoma va ser capaç de partir la lluna.⁴⁷ La *Contrarietas Alfolica*⁴⁸ ens dona el relat sencer: «...una de les

archidiaconus in partibus Antiochie degens et fuerit, ut asserunt, Iacobita, qui circumcisionem predicant Christumque non deum, sed hominem tantum iustum et sanctum, de spiritu sancto conceptum et de uirgine natum affirmant; que omnia Saraceni credunt. Predictus igitur Sergius Magumethum de nouo et ueteri testamento, ut tradunt, plura edocuit».

⁴² BEAUVAIS, Vicent de, *Speculum Historiale*, cit., col. 13.

⁴³ «Sergius monachus cum in monasterio grauitur peccasset, et propter hoc excommunicatus et expulsus fuisset, uenit ad regionem Cuhenne: et inde usque ad Mecham descendens, ubi erant duo populi, unus cultor idolorum, et alter Iudaicus, inuenit ibi Machumet, qui colobat idola, uolensque aliquid facere, unde monachis illis qui eum expulerant placeret, et reconciliari mereretur (erant enim haeretici Nestoriani, qui dicunt Mariam non peperisse deum, sed hominem tantum) omni studio et comanime persuadebat ei, ut ab idolis recederet, et Christianus Nestorianus esset. Quod cum effectui mancipasset, discipulus ei factus est Machumet, et ille se propter hoc Nestorium nuncupauit. Et ita factum est, ut ab ipso monacho aliqua ueteri et nouo Testamento edoctus ipsa in Alchorano suo fabulose ac mendose intexeret».

⁴⁴ LLULL, Ramon, *Doctrina pueril* (ed. Gret SCHIB), Barcelona, Barcino (Els Nostres Clàssics), 1992.

⁴⁵ i. e.: "féu citacions de passatges".

⁴⁶ i. e.: "interès".

⁴⁷ DANIEL, Norman, *Islam and the West...*, cit., 110-111.

⁴⁸ Ms. Lat. 3394, París, BNF, f. 251 v - 252 v.

nits Mahoma seia en companyia dels seus, i, fixant-se va veure que la lluna s'aproximava a la seva conjunció, els seus deixebles li van dir: "Mostra'ns un prodigi que ens deixi enormement meravellats"; va aixecar el cap i va assenyalar la lluna amb dos dits, l'índex i el del mig, i va dir a la lluna: "lluna, parteix-te per la meitat" i aquesta es va dividir en dues parts». ⁴⁹ A continuació del relat, tant en la *Contrarietas Alfolica*, com en els altres textos que el recullen, de seguida es critica i desmenteix aquest prodigi. Per exemple, Voràgine ens diu: «menteixen, també, sobre el fet que la lluna se li atansés i que ell l'arreglgués en el seu pit quan estava dividida en dues parts». ⁵⁰ Ramon Martí, a la *Quadruplex reprobatio*, ⁵¹ dedica el tercer capítol a demostrar que Mahoma mai no va fer cap miracle, fet que es considerava una de les quatre proves que ha d'acomplir un profeta per a ser reconegut com a tal. ⁵²

Alguns d'aquests prodigis estan relacionats directament amb la mort del Profeta. Un dels episodis que, per als escriptors occidentals, era totalment increïble, és, com ens reporten Ramon Martí ⁵³ o Vicent de Beauvais, ⁵⁴ quan s'explica que Mahoma és convidat a sopar a casa d'una jueva i aquesta li dona per menjar xai, que prèviament ha enverinat. Quan Mahoma està a punt de menjar-se'l, el xai li diu que no se'l mengi, perquè està enverinat. En aquest punt, la tradició divergeix, perquè

⁴⁹ «...in hac expositionis narratione quod Machometus scdebat una noctium cum suis; cumque respiciens uideret lunam propinquam coniunctioni, dixerunt ei discipuli: "Ostende nobis portentum quod nobis mirabile uideatur", erexitque caput et innuit lune duobus digitis, indice et medio, et ait ad lunam: "Scindere per medium, luna" [252 r] et scissa est in duas partes, et cecidit una medietas super Montem Ebikais <Mons Ebikais, mg.>, id est talis qui imminet ciuitati Mesques ex una parte, et alia medietas super alium qui Mons Rubens <Mons Rubens, mg.> appellatur, situs ex alia parte ciuitatis».

⁵⁰ «Mentiuntur quoque de eo quod luna ad eum accessit, quam ille in sinu recipiens in partes duas diuisit...».

⁵¹ MARTÍ, Ramon, *De secta Machometi o de origine, progressu et fine Machometi et quadruplici reprobatione prophetiae eius* (ed. J. HERNANDO), *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 4 (1983), 9-63.

⁵² «Sequitur de tertio <capitulo>, scilicet de miraculo, per quod uerus propheta ostendit certitudinem sue prophetie. Et ostenditur hic quod Machometus numquam fecit miracula et per consequens non potuit dare certitudinem quod esset uerus propheta».

⁵³ MARTÍ, Ramon, *De secta Machometi...*, cit., 50-53: *De infortuniis, infirmitate ac fine Machometi*.

⁵⁴ BEAUVAIS, Vicent de, *Speculum Historiale*, cit., col. 9.

mentre Ramon Martí⁵⁵ diu que Mahoma no va fer cas de l'advertència del xai, se'l va menjar i va morir pel verí; Beauvais,⁵⁶ en canvi, es pregunta per quin motiu, si només ell va poder sentir el consell del xai, no va evitar que un company seu, que també estava en aquell sopar, morís per menjar-se la carn.

4. La mort del Profeta

La mort del Profeta Mahoma va derivar-se en exageracions literàries que la convertiren en una mort ridícula, deshonrosa i indigna. Eulogi de Còrdova⁵⁷ ens explica que segons la tradició àrab el mateix Mahoma havia anunciat que el tercer dia després de la seva mort el seu cos seria dut al cel pels àngels.⁵⁸ Però, tot i que els seus seguidors van esperar que ressuscités, el cos de Mahoma va començar a podrir-se després del tercer dia de la seva mort; es va decidir que devia ser vetllat en privat per la família.⁵⁹ El final del Profeta no podia ser menys indigne: el seu cos va ser devorat finalment per uns gossos, tants com pecats havia comès en vida.⁶⁰ A les *Gesta Dei per Francos*⁶¹ l'esquarterament del cos

⁵⁵ «Item dicitur in libro Actus Machometi (i.e. *Vida de Mahoma* d'Ibn Ishaq) quod quedam iudea nomine Zeyneb obtulit Machumeto ouem assatam et posuit uenenum in ea et specialiter in brachio eius; de qua cum comederet Byir, socius Machometi, statim mortuus est; gustauit autem de illa Machometus et, licet non statim, tamen postea de illo ueneno mortuus est, secundum quod refert Axa, uxor eius, in libro qui uocatur Bohari (i.e. al-Bukhari), in tractatu Infirmittatis Prophete».

⁵⁶ «Iterum dicit, quod cum Zameb Iudaea uxor Zelem, filii Muslim, Iudaei in oue assa uenenum sibi apposuisset, scapulae ouis locuta sit ei dicens: "Noli me comedere, quia ueneno confecta sum". Et ipse noluit comedere. Comedit autem inde Elbetem filius Mazum et mortuus est. Vellem scire, utrum ipse solus, an omnes qui cum eo aderant, uocem illius scapulae audierint. Si enim ille solus audiuit, quare socium suum inde comedere permisit».

⁵⁷ DIAZ Y DIAZ, Manuel Cecilio, «Los textos antimahometanos...», *cit.*, 155-157.

⁵⁸ «Quod ille interitum sibi in imminere persentiens, quia propria uirtute se resurrectum nullo modo sciebat, per angelum Gabrielem, qui ei in specie uulturis saepe apparere solitus erat, resuscitaturum tertia die praedixit...».

⁵⁹ «Quem quum tertia die foetentem uidissent, et resurgentem nullo modo cernerent, angelos ideo non adesse dixerunt, quia praesentia suorum terrentur. Inuento mortuo salubri consilio, priuatum custodia cadauer eius reliquerunt».

⁶⁰ «...statim uice angelica ad eius foetotem canes ingressi latus deuorauerunt. Quod reperientes factum, residuum cadaueris eius humo dederunt; et ob eius uindicandam iniuriam, annis singulis canes occidere decreuerunt».

⁶¹ *Gesta Dei per Francos*, dins *Recueil des historiens...*, *cit.*, 130.

de Mahoma no és fet per uns gossos, sinó per uns porcs,⁶² de manera que es dóna al seu final un caire, si hi cap, encara més indigne. Aquesta tradició és continuada en els autors del segle XIII, com Beauvais, que ens dóna la seva opinió sobre la falsa resurrecció del Profeta: «Això <la seva mort> és tan ridícul per a nosaltres, com lamentable per a ells, ... perquè després de mort no el van enterrar a fi que al tercer dia fos dut al cel...».⁶³ Després del quart dia el seu cos insepult va començar a podrir-se, desprenent una forta pestilència, i, finalment, va ser enterrat nu.

5. Conclusions

Amb aquests exemples hem vist com va ser tractada la vida del Profeta Mahoma pels escriptors de l'Europa medieval. Les deformacions llegendàries d'aspectes de la vida de Mahoma suposen un atac directe contra l'Islam; un atac tan important com la confutació de la doctrina de l'Alcorà. Aquesta tradició, inaugurada al segle IX, pren força al segle XII amb els textos que va encarregar i dirigir Pere el Venerable, els de la *collectio Toletana*. El segon nucli important de recepció de l'Islam, entorn a la figura de don Rodrigo Jiménez de Rada, aportarà una segona traducció de l'Alcorà, la de Marcos de Toledo, que no sembla ser tan bel·ligerant com la precedent, feta per Robert de Ketton. Tot i això, el to apologètic pel que fa al tractament de l'Islam i del Profeta continuarà en l'època del Renaixement, gràcies, sobretot, a la impressió que Bibliander féu al 1543 de la tradició medieval que s'havia dedicat a estudiar l'Islam per poder-lo refutar amb arguments i no amb violència.

⁶² «...ipse porcis deuorandus exponitur, ut obscoenitatis magisterium obscoenissimo, uti conuenit, fine concludat».

⁶³ «Nisi forte de suo propheta sperans, quod etiam mortuum resuscitare potuerit. [...] Iam illud tam ridiculum nobis, quam lamentabile suis est, quod cum praecepisset eis, ut mortuum se non sepelirent, eo quod tertia die assumendus esset in coelum: ipsique praeceptum obseruantes magnis hoc desideriiis expectarent, et iam a secunda feria in qua mortuus fuerat, usque ad uesperam quartae feriae longa expectatione fatigati, nihil aliud in eo quam foetoris magnitudinem superexcescere cernerent, tandem nudum eum proiecerunt».